

**Unit of
Social
Entrepreneurship**

Έρευνα για την Απόδοση των Κοινωνικών Επιχειρήσεων

Σάνδρα Κοέν και Ελένη Σαλαβού

Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα

Υπεύθυνη Επικοινωνίας:

Ελένη Σαλαβού, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Πατησίων 76, ΤΚ 104 34, Αθήνα, Ελλάδα

Τηλ: (0030) 210 8203553 - Email: esalav@aub.gr

Σκοπός της έρευνας

- Εναλλακτικός τρόπος μέτρησης της απόδοσης των κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Ταξινόμηση των κοινωνικών επιχειρήσεων με βάση τα διαφορετικά είδη αντίκτυπου (κοινωνικός, περιβαλλοντικός και οικονομικός).
- Εντοπισμός διαφορών μεταξύ των κοινωνικών επιχειρήσεων και στα άλλα είδη απόδοσης (εκροές, αποτελέσματα).

Συνεισφορά της έρευνας

- Ταξινόμηση των κοινωνικών επιχειρήσεων με βάση την απόδοση και όχι τη νομική τους μορφή.
- Κατανόηση των διαστάσεων της απόδοσης (εκροές, αποτελέσματα, αντίκτυπος) των κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Επίδραση των διαφορετικών ειδών αντίκτυπου στις άλλες διαστάσεις της απόδοσης.

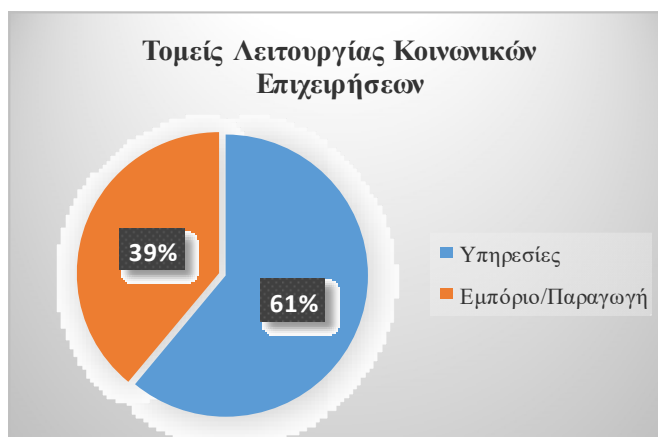
Ταυτότητα της έρευνας

- **Χρόνος διεξαγωγής:** Δεύτερο εξάμηνο του 2016
- **Μεθοδολογία:** Χρησιμοποιήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο, ενώ η επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων έγινε με μεθόδους περιγραφικής στατιστικής.
- **Πληθυσμός:** 380 Ελληνικές κοινωνικές επιχειρήσεις, εγγεγραμμένες το 2015 στο Τμήμα Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης του Υπουργείου Εργασίας.
- **Δείγμα:** 65 κοινωνικές επιχειρήσεις που καλύπτουν μια ευρεία γκάμα κοινωνικών προβλημάτων, όπως πολιτισμού, εκπαίδευσης, υγείας, σίτισης και περιβάλλοντος.

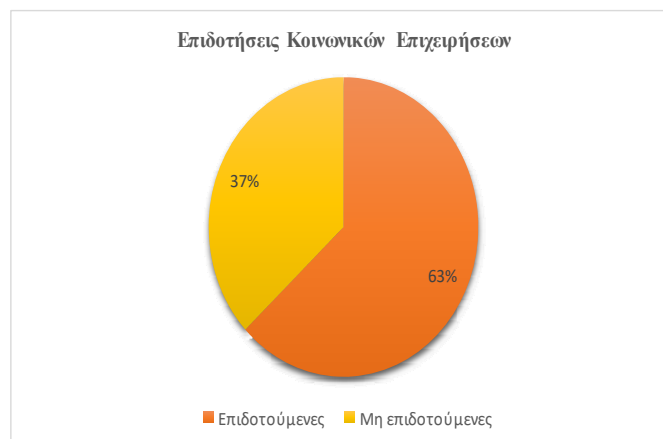
Χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων

Κατά μέσο όρο, το δείγμα των κοινωνικών επιχειρήσεων βρίσκεται σε λειτουργία τα τελευταία 5 χρόνια, και απασχολούν η κάθε μία περίπου 3 υπαλλήλους πλήρους απασχόλησης, 3 υπαλλήλους μερικής απασχόλησης, 31 εθελοντές και 4 άτομα από ευπαθείς ομάδες. Οι ομάδες επωφελούμενων των κοινωνικών επιχειρήσεων του δείγματος περιλαμβάνουν άστεγους πολίτες, μειονότητες, οικογένειες, παιδιά και ηλικιωμένους.

Το 61% των κοινωνικών επιχειρήσεων του δείγματος παρέχει υπηρεσίες, ενώ επί το πλείστον, οι δραστηριότητες τους επικεντρώνονται στην Ελλάδα, καθώς μόλις το 9% των πωλήσεών τους διεξάγεται στο εξωτερικό.

Όσον αφορά τον τζίρο σε πωλήσεις, 49 κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν τζίρο προερχόμενο από επιχειρηματικές δραστηριότητες ενώ 13 δεν πωλούν ούτε αγαθά ούτε υπηρεσίες. Παρόλα αυτά, 63% των κοινωνικών επιχειρήσεων έχει επιπρόσθετα έσοδα από μη λειτουργικές δραστηριότητες, όπως επιδοτήσεις, κονδύλια από εθνικούς ή διεθνείς πόρους και εισφορές ιδίων κεφαλαίων. Επιπροσθέτως, το 56% των επιχειρήσεων του δείγματος βασίστηκε σε επιχειρηματική ιδέα από τη διεθνή αγορά ενώ το υπόλοιπο 44% των κοινωνικών επιχειρήσεων εφάρμοσε μια ιδέα που δημιουργήθηκε στην Ελλάδα.

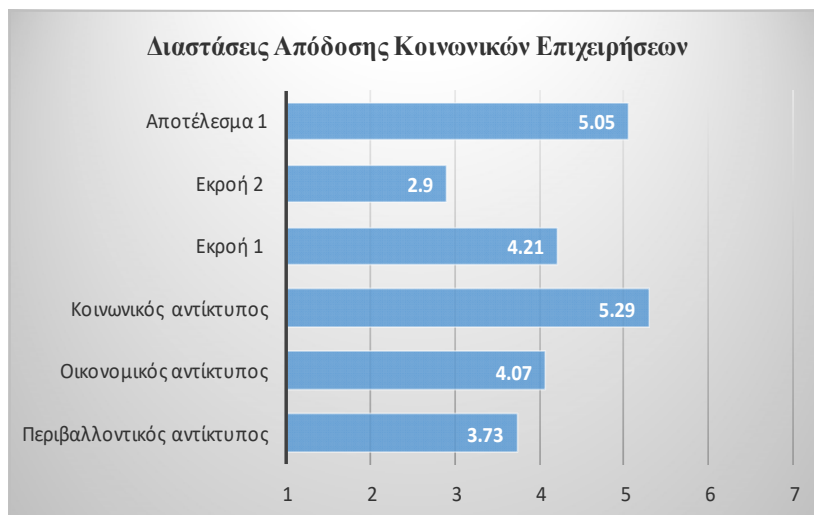
Μέτρηση της απόδοσης των κοινωνικών επιχειρήσεων

Η απόδοση των κοινωνικών επιχειρήσεων μετρήθηκε με τη χρήση κλίμακας που ανέπτυξαν οι συγγραφείς της παρούσας μελέτης. Η δημιουργία της κλίμακας βασίστηκε στο έργο των Ebrashi (2013) και Ebrahim and Rangan (2014) προκειμένου να αποτυπωθεί η πολυδιάστατη φύση της απόδοσης σε όρους αντίκτυπου, εκροών και αποτελεσμάτων.

- Ο αντίκτυπος αναφέρεται στη μακροχρόνια βιώσιμη αλλαγή στην κοινωνία που επιφέρει η κοινωνική επιχείρηση, σε όρους θετικής περιβαλλοντικής, κοινωνικής και οικονομικής συνεισφοράς.
- Οι εκροές αναφέρονται στο αντίκρισμα των ενεργειών της επιχείρησης, σε όρους λειτουργικών εσόδων, αριθμό επωφελούμενων/πελατών, ποσότητα προϊόντων/υπηρεσιών και άλλων εσόδων όπως επιδοτήσεις.
- Τα αποτελέσματα αναφέρονται στα βραχυχρόνια οφέλη από τη λειτουργία της κοινωνικής επιχείρησης, όπως είναι η αντιμετώπιση του κοινωνικού προβλήματος και η ικανοποίηση των επωφελούμενων.

Κλίμακα μέτρησης της απόδοσης	
Παρακαλώ αξιολογήστε την απόδοση της κοινωνικής σας επιχείρησης για καθένα από τα παρακάτω κατά μέσο όρο την τελευταία 3ετία (ή για λιγότερο διάστημα αν δεν ισχύει η 3ετία) (από 1 “πάρα πολύ χαμηλή” έως 7 “πάρα πολύ υψηλή”)	
	Διάσταση
1. Περιβαλλοντικός αντίκτυπος	Αντίκτυπος 1
2. Οικονομικός αντίκτυπος	Αντίκτυπος 2
3. Κοινωνικός αντίκτυπος	Αντίκτυπος 3
4. Έσοδα από εμπορική δραστηριότητα	Εκροή 1
5. Αριθμός επωφελούμενων	Εκροή 1
6. Αριθμός πελατών	Εκροή 1
7. Ποσότητα παρεχόμενων υπηρεσιών/προϊόντων	Εκροή 1
8. Άλλα έσοδα (π.χ. χορηγίες, κονδύλια)	Εκροή 2
9. Ικανοποίηση επωφελούμενων	Αποτέλεσμα 1
10. Επίλυση κοινωνικού προβλήματος	Αποτέλεσμα 1

Η παραγωγική ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε 6 διαστάσεις για την απόδοση των κοινωνικών επιχειρήσεων. Οι τρεις αναφέρονται στις μορφές αντίκτυπου (περιβαλλοντικός, οικονομικός και κοινωνικός), οι δύο αναφέρονται στις εκροές (εκροή 1 και εκροή 2) και μία αναφέρεται στα αποτελέσματα (αποτέλεσμα 1) της κοινωνικής επιχείρησης.

Τύποι κοινωνικών επιχειρήσεων βάση απόδοσης

Η κατηγοριοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων βάση του αντίκτυπου τους, υπέδειξε δύο τύπους κοινωνικών επιχειρήσεων, αυτούς των επωφελών και των συμβατικών.

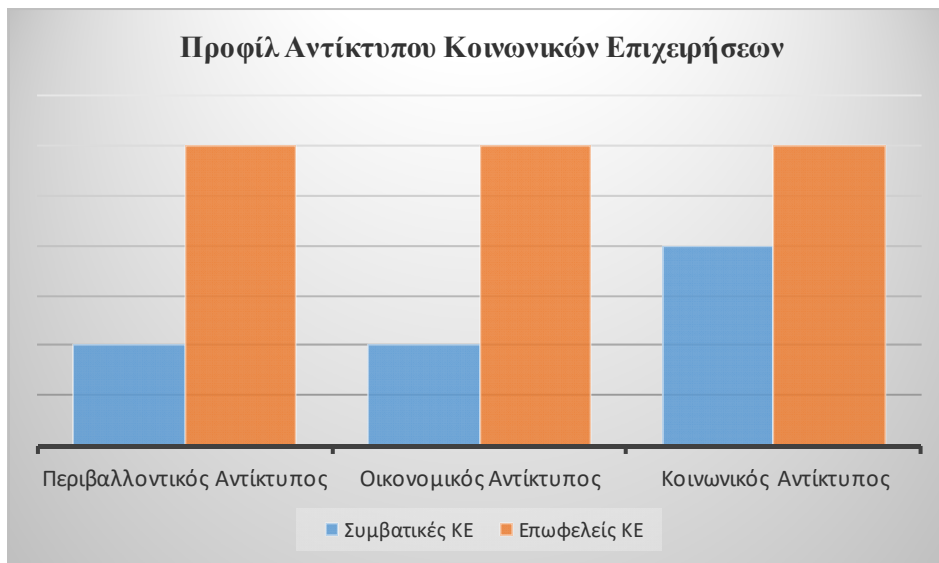
Επωφελείς Κοινωνικές Επιχειρήσεις

Στην κατηγορία των επωφελών κοινωνικών επιχειρήσεων ανήκουν 43 επιχειρήσεις του δείγματος. Η κατηγορία αυτή αντανακλά μια νέα μορφή υβριδικών εταιρειών που αποδίδουν στο μέγιστο βαθμό όσον αφορά κοινωνικές περιβαλλοντικές και οικονομικές πτυχές. Καθώς φαίνεται, η λειτουργία των εταιρειών αυτών βελτιώνει τόσο την ποιότητα ζωής των επωφελούμενων όσο και την κοινωνία γενικότερα,

ενισχύοντας την οικονομική ανάπτυξη, την περιβαλλοντική ακεραιότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη. Οι επωφελείς κοινωνικές επιχειρήσεις συνιστούν την ιδανική περίπτωση μη-κερδοσκοπικού οργανισμού, καθώς καλύπτουν τα κενά των επιχειρήσεων και του δημόσιου τομέα, ανταποκρινόμενες στις προκλήσεις βιωσιμότητας με την εξισορρόπηση παραγόμενου χρήματος, επίτευξης κοινωνικής αποστολής και προστασίας του περιβάλλοντος.

Συμβατικές Κοινωνικές Επιχειρήσεις

Οι 18 κοινωνικές επιχειρήσεις που ανήκουν στην ομάδα των συμβατικών, υστερούν σε σχέση με τις επωφελείς καθώς εξυπηρετούν αποκλειστικά και μόνο την κοινωνική τους αποστολή. Οι συμβατικές κοινωνικές επιχειρήσεις αγωνίζονται για κοινωνική δικαιοσύνη χωρίς να κατανοούν πλήρως πως οι κοινωνικές ανάγκες θα πρέπει να ικανοποιούνται με ένα χρηματοοικονομικά βιώσιμο τρόπο. Χάρη στις προσφορές που δέχονται και την αναδιανομή πόρων, θέτουν προτεραιότητα στον κοινωνικό τους σκοπό, που είναι η παροχή αγαθών και υπηρεσιών που παράγουν άμεσα οφέλη για μια ολόκληρη ομάδα ευάλωτων ανθρώπων. Παρόλα αυτά, χωρίς να εστιάζουν στη χρηματοοικονομική τους βιωσιμότητα, οι συμβατικές κοινωνικές επιχειρήσεις απειλούν την ίδια τους την ικανότητα να επιτελούν την κοινωνική τους αποστολή. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αυτής της ομάδας, προσομοιάζουν με τους παραδοσιακούς Μη Κερδοσκοπικούς Οργανισμούς που είχαν ως στόχο την κάλυψη κοινωνικών αναγκών οι οποίες δεν καλύπτονταν από το κράτος ή τον ιδιωτικό τομέα. Επίσης, αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις, μη υιοθετώντας μια ολιστική θεώρηση, φαίνονται ανήμπορες να επιτύχουν την κοινωνική τους αποστολή στο έπακρο.

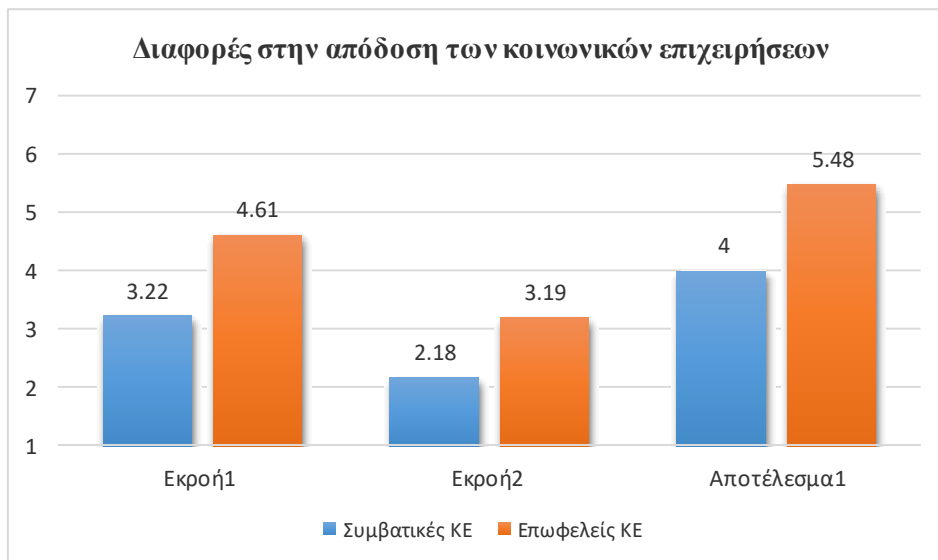

Χαρακτηριστικά Επωφελών και Συμβατικών Κοινωνικών Επιχειρήσεων

Σε γενικές γραμμές, τα δημογραφικά χαρακτηριστικά μεταξύ των δύο ομάδων είναι ελαφρώς διαφοροποιημένα. Βέβαια, είναι σημαντικό να τονισθεί πως οι περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις βρίσκονται ακόμα σε πρώιμο στάδιο. Οι συμβατικές είναι ακόμα πιο νέες με λιγότερο ανθρώπινο δυναμικό και ασθενέστερη διεθνή παρουσία. Αντίστοιχα, οι συμβατικές συγκρινόμενες με τις επωφελείς παρουσιάζουν μεγαλύτερη τάση α) υιοθέτησης ιδέας από το εξωτερικό (88% έναντι 52%), β) μη παραγωγής εσόδων (82% έναντι 76%) και γ) παροχής υπηρεσιών (82% έναντι 52%).

Χαρακτηριστικά Συμβατικών και Επωφελών Κοινωνικών Επιχειρήσεων		
	Συμβατικές	Επωφελείς
Έτη λειτουργίας της κοινωνικής επιχείρησης	5	7
Αριθμός ιδρυτικών μελών	6	9
Αριθμός ιδρυτικών μελών που εργάζονται ως υπάλληλοι	2	3
Μέση επιχειρηματική δραστηριότητα εντός Ελλάδας (%)	95%	91%
Μέση επιχειρηματική δραστηριότητα εκτός Ελλάδας (%)	5%	10%

Αναφορικά με την απόδοση ως προς τις εκροές και τα αποτελέσματα οι επωφελείς κοινωνικές επιχειρήσεις διαφοροποιούνται σημαντικά από τις συμβατικές.

Αναφερόμενοι στον τρόπο μέτρησης των αποτελεσμάτων ως την ικανοποίηση των επωφελομένων και την επίλυση του κοινωνικού προβλήματος, το προφίλ των Επωφελών αντιστοιχεί στις κοινωνικές επιχειρήσεις που καταφέρνουν να ισορροπούν την κοινωνική αποστολή με τον αντίκτυπο. Γνωρίζουν πώς να ικανοποιήσουν τις κοινωνικές ανάγκες και παράγουν ταυτόχρονα υψηλότερο αντίκτυπο. Αναφορικά με τις εκροές, οι οποίες μετρήθηκαν μέσω των εσόδων, τον αριθμό των επωφελομένων, τον αριθμό των πελατών και την ποσότητα παραγόμενων προϊόντων/υπηρεσιών, οι Επωφελείς συνιστούν δυναμικές κοινωνικές επιχειρήσεις με δυνατότητα απόδοσης ανεξάρτητα από τον τρόπο μέτρησης αυτής. Σε αυτό το πλαίσιο, οι κοινωνικές επιχειρήσεις αυτής της ομάδας μπορούν να θεωρηθούν ως παραδείγματα προς μίμηση για τους νεοεισερχόμενους στον τρίτο τομέα της οικονομίας.

Συμπεράσματα

Τα κυριότερα ευρήματα και συμπεράσματα που προκύπτουν από την προαναφερόμενη πρωτογενή έρευνα συνοψίζονται στα εξής:

- Η ομαδοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων βάση του αντίκτυπου ανέδειξε δύο ομάδες, αυτές των Συμβατικών και των Επωφελών. Η δεύτερη ομάδα, αντίθετα από την πρώτη, υιοθετεί μια σύγχρονη προσέγγιση που προσομοιάζει με αυτή των υβριδικών οργανισμών, καθώς επιδιώκει την κοινωνική της αποστολή βασιζόμενη σε ένα εμπορικό επιχειρηματικό μοντέλο. Τα δύο προφίλ κοινωνικών επιχειρήσεων διαφοροποιούνται επίσης στο επίπεδο απόδοσης. Συγκεκριμένα, οι Επωφελείς έχουν υψηλή απόδοση, καθώς παράγουν κοινωνική αξία με έναν χρηματοοικονομικά βιώσιμο τρόπο, ευθυγραμμίζοντας τις δραστηριότητες που παράγουν αντίκτυπο με αυτές που παράγουν έσοδα.
- Από πρακτικής απόψεως, ασχέτως που κατατάσσεται η κάθε κοινωνική επιχείρηση μέσα στο φάσμα των υβριδικών, συνίσταται στους κοινωνικούς επιχειρηματίες να ισορροπούν τον κοινωνικό τους αντίκτυπο με τη χρηματοοικονομική τους βιωσιμότητα. Καθώς δεν μπορούν όλες οι κοινωνικές επιχειρήσεις να επιτύχουν υψηλή απόδοση σε όρους αντίκτυπου, εκροών και αποτελεσμάτων, μόνο οι επωφελείς δε «θυσιάζουν» τις οικονομικές αποδόσεις για τη δημιουργία κοινωνικής και/ή περιβαλλοντικής αξίας. Η προσέγγιση αυτή, επιτρέπει στις κοινωνικές επιχειρήσεις να ξεφύγουν από τα δεσμά των παραδοσιακών Μη Κερδοσκοπικών Οργανισμών, και ως εκ τούτου μέσω της υψηλής τους απόδοσης να προσφέρουν τη μέγιστη κοινωνική αξία.
- Τέλος, τα εμπειρικά δεδομένα που παρουσιάστηκαν, μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όσους διαμορφώνουν την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ούτως ώστε να

ενισχυθεί η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, ειδικά στα κράτη μέλη όπως η Ελλάδα. Η Ελληνική κυβέρνηση αγωνίζεται να διασφαλίσει ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τις κοινωνικές επιχειρήσεις μέσω διάφορων πολιτικών ενεργειών. Οι ενέργειες αυτές αντιστοιχούν στην παροχή στήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων, μέσω συμβουλευτικών και καθοδηγητικών υπηρεσιών στη φάση δημιουργίας των επιχειρήσεων, όπως επίσης μέσω χρηματοδότησης προκειμένου να επιτευχθεί η αρχική βιωσιμότητα και ανάπτυξη τους. Αυτές οι ενέργειες λοιπόν θα πρέπει να δίνουν έμφαση στο γεγονός πως οι πιο επιτυχημένες κοινωνικές επιχειρήσεις δεν είναι αυτές που επικεντρώνονται αποκλειστικά στον κοινωνικό τους αντίκτυπο, αλλά αυτές που ακολουθούν μια ισορροπημένη προσέγγιση όλων των τύπων αντίκτυπου.